

Amb la col·laboració de:

Paper reciclat

C/ Numància, 149-151
08028 Barcelona
Tel. 93 410 01 00
ambits@peretarres.org

**FUNDACIÓ
PERE TARRÉS**

MOVIMENT
DE CENTRES
D'ESPLAI
CRISTIANS
CATALANS

MANUAL
D'INSTRUCCIONS

**FUNDACIÓ
PERE TARRÉS**

MOVIMENT
DE CENTRES
D'ESPLAI
CRISTIANS
CATALANS

FUNDACIÓ
PERE TARRÉS

MOVIMENT
DE CENTRES
D'ESPLAI
CRISTIANS
CATALANS

ÍNDEX

1. Introducció
  2. L'Àmbit d'Educació per al Desenvolupament del MCECC
  3. Per què el "JO(C) DIC, i tu... què hi dius"?
  4. A qui s'adreça?
  5. Objectius educatius
  6. Contingut de la capsa
  7. El joc
  8. Marcador de desenvolupament
  9. Cartes de desenvolupament
  10. Taulell de joc
    - Caselles Intercanvi
    - Caselles Consciència
    - Caselles Desenvolupament
    - Caselles Efecte global
  11. Inici de la partida
    - Objectius individuals
    - Objectius col·lectius
  12. Seqüència de joc
  13. Fi de la partida
  14. Preguntes
  15. Respostes
  16. Pautes pedagògiques
  17. Glossari
  - 18.- Si en vols saber més...
- La vostra opinió és important
- Formació per als centres d'esplai

1. INTRODUCCIÓ

*La naturalesa ens prodiga prou
per satisfer les necessitats de tots,
però no la cobdícia de tots.*

Gandhi

Què vol dir “desenvolupament”? El concepte de desenvolupament ha patit profunds canvis al llarg dels anys i no sempre ha estat fàcil arribar a consensos.

Des de la fi de la Segona Guerra Mundial fins ben bé els anys noranta, aquest concepte relacionava directament les condicions econòmiques com a garantia del benestar de les persones, oblidant aspectes com la cohesió social, l'impacte sobre el medi ambient, la diversitat cultural... Aquesta visió de desenvolupament parla de països desenvolupats (nord) i de països subdesenvolupats (sud), donant a entendre que aquests últims estan per darrere dels països del nord, i que els primers són el mirall on projectar-se.

Avui dia parlem de **Desenvolupament Humà Sostenible (DHS)**, concepte que qüestiona la relació directa entre aquest creixement econòmic i el benestar de les persones.

El nou concepte de desenvolupament va enfocat a concebre un món que garanteixi a les persones les condicions necessàries per a un desenvolupament òptim de les seves capacitats individuals i col·lectives, i que permeti el benestar i la felicitat de tots i totes, així com de les generacions futures.

Entra dins d'aquest concepte fer-nos conscients que la ciutadania forma part de la societat global i necessitem saber que tots i totes som responsables en la lluita contra l'exclusió, la desigualtat i la injustícia.

L'Educació per al Desenvolupament (EpD) fa referència a un procés educatiu encaminat a generar CONSCIÈNCIA CRÍTICA sobre la realitat mundial, a l'hora que facilita eines per a la PARTICIPACIÓ i la TRANSFORMACIÓ SOCIAL en clau de justícia i SOLIDARITAT.

“L’Educació per al Desenvolupament pretén construir una CIUTADANIA GLOBAL crítica, políticament activa i socialment compromesa amb un desenvolupament humà just i equitatiu per a totes les comunitats del planeta”

Celorio, G.; Lopez de Munain, A. Coords, 2007. *Diccionari d’Educació per al Desenvolupament*.

Hem de mirar per tant més enllà de casa nostra, del nostre país, i veure que el “Nosaltres” som tots, i que la solidaritat ens inclou a tots i totes com a actors i receptors.

Així doncs, l’Educació per al Desenvolupament tracta qüestions com les relacions nord-sud, l’equitat de gènere, el foment de la interculturalitat i la sostenibilitat ambiental, l’educació per la pau i la no-violència, entre d’altres.

2. L’ÀMBIT D’EDUCACIÓ PER AL DESENVOLUPAMENT DEL MCECC

Els àmbits són espais de reflexió-acció formats per monitors i monitores i exmonitors i exmonitores del Moviment que volen treballar presencialment o virtualment per aprofundir en els trets d’identitat que defineixen el MCECC i revertir aquest aprenentatge ens els infants i joves i en la societat en general.

Actualment en actiu hi ha els àmbits d’Animació de la Fe, d’Adolescents i Joves, d’Educació per al Desenvolupament i d’Excursionisme i medi ambient.

El MCECC ofereix la possibilitat a tots els monitors i monitores dels centres federats de participar en els diferents àmbits existents o bé crear-ne de nous en funció de les necessitats i de les diferents motivacions dels monitors/es i exmonitors/es del Moviment.

L’Àmbit d’Educació per al Desenvolupament té com a objectius sensibilitzar els centres d’esplai i els seus monitors i monitores de la importància d’incorporar l’Educació per al Desenvolupament i la cooperació internacional en el seu quotidià, dotar de materials pedagògics per treballar als centres (materials propis i externs) i apropar als centres, mitjançant experiències personals, la realitat del Sud. Un clar exemple d’aquest darrer objectiu és el camp d’intercanvi amb la República Dominicana.

3. PER QUÈ EL “JO(C) DIC, I TU... QUÈ HI DIUS”?

Des de l’àmbit hem vist la necessitat de crear un joc per tal d’introduir d’una manera didàctica i entenedora l’Educació per al Desenvolupament als esplais. Creiem que tenim un espai privilegiat per generar consciència social i crítica que no podem desaproveitar. Així doncs, amb l’objectiu de voler transmetre coneixements i esperit crític, va néixer el JO(C) DIC: “Desenvolupament, Intercanvi i Consciència”.

Desenvolupament, perquè el món en què vivim està en constant desenvolupament, però no de manera igual ni equitativa, i per tant hem de conèixer per saber que els nostres actes no són aïllats i que les accions que fem en una punta del món afecten l’altra punta.

Intercanvi, perquè intercanviant idees i experiències ens enriqueim del coneixement comú. Les vivències i el diàleg és, doncs, el que ens fa créixer personalment.

Consciència, perquè a partir de la informació i el coneixement podem prendre consciència del món en què vivim i per tant ser crítics amb el nostre dia a dia i les nostres accions.

Nosaltres ja hem decidit quin paper prendre, **i tu... què hi dius?**

4. A QUI S’ADREÇA?

El **Jo(c) DIC i tu... què hi dius?** s’adreça a totes les persones interessades a saber una mica més de l’Educació per al Desenvolupament, però especialment està destinat a infants, joves, monitors i monitores dels centres d’esplai interessats a introduir l’Educació per al Desenvolupament com a eix transversal en la seva acció pedagògica.

Veureu que el joc té unes franges d’edat recomanades, però poden variar en funció de les característiques i les necessitats dels participants.

Les franges d'edat recomanades són:

NIVELL INICIAL
de 8 a 12 anys

NIVELL MITJÀ
de 12 a 17 anys

NIVELL ALT
de 18 a ... anys

El nivell inicial està pensat per ser dinamitzat per un adult, especialment a l'hora de guiar les preguntes de consciència, donant per vàlides o no les respostes i explicant de manera entenedora els conceptes als infants. Per això us podeu ajudar de les Pautes pedagògiques i del Glossari que trobareu al final d'aquesta guia.

5. OBJECTIUS EDUCATIUS

- 👤 Contribuir en la creació d'una ciutadania global crítica i transformadora.
- 👤 Sensibilitzar els joves sobre la situació mundial actual.
- 👤 Fer més propera i tangible la realitat conformada per la interdependència nord-sud que ens pot semblar tan allunyada i irreal.
- 👤 Ser crític amb el funcionament de les interrelacions nord-sud.
- 👤 Ser conscients que els efectes polítics, econòmics, mediambientals i socials estan estretament relacionats entre ells, i que els primers són la causa dels segons.
- 👤 Ser conscients que és responsabilitat de tots i totes la tasca de conservació i millora del planeta en tots els seus aspectes (mediambiental, social, econòmic i polític) tant a nivell local com a nivell global.
- 👤 Posar en pràctica un model cooperatiu, de participació i de diàleg.
- 👤 Saber què és el que podem fer en el nostre dia a dia per contribuir a fer un món més just i sostenible.
- 👤 Reflexionar sobre l'excés de consum generat per la nostra societat i les conseqüències ambientals i socials que genera.
- 👤 Motivar infants i joves per una transformació de les injustícies.

6. CONTINGUT DE LA CAPSA

- 👤 1 taulell
- 👤 1 guia de joc (llibret) amb la introducció i justificació del joc, les normes i les preguntes de consciència
- 👤 1 carta d'objectius col·lectius
- 👤 6 cartes d'objectius individuals (una per jugador o equip)
- 👤 10 cartes de desenvolupament per recursos
- 👤 10 cartes de desenvolupament per educació
- 👤 10 cartes de desenvolupament per salut
- 👤 6 daus de sis cares
- 👤 6 fitxes de jugador (un color per jugador)
- 👤 30 fitxes de marcador (de color negre)

7. EL JOC

Cada equip representa un país que ha de caminar cap al desenvolupament, sense perdre de vista, però, el desenvolupament global de tots els països. És a dir, ha de fer-ho de manera **sostenible**.

Es tracta, doncs, d'un joc **cooperatiu**, on si no treballem per al bé comú no podrem guanyar mai. Per tant, durant tot el joc, els jugadors hauran de **dialogar** per assolir els objectius proposats. Un cop assolit l'objectiu global comú, cada país buscarà assolir el seu objectiu individual, que li permetrà ser el guanyador de la partida.

El grau de desenvolupament de cada país el determinen 3 àmbits fonamentals per a qualsevol societat: la salut, l'educació i els recursos. A més a més, cada país necessitarà d'una consciència (coneixement del que passa en un món global) per tal d'assegurar el bé comú.

Per guanyar la partida cada país ha d'assolir el seu objectiu individual i, alhora, contribuir a assolir, entre tots els jugadors, l'objectiu col·lectiu. Aquests objectius es determinen al principi de la partida en funció del nivell de dificultat desitjat, adequat a l'edat dels jugadors i al grau de coneixement sobre conceptes relacionats amb l'Educació per al Desenvolupament que aniran apareixent en les preguntes de la casella de "Consciència".

8. MARCADOR DE DESENVOLUPAMENT

Cada país té un marcador amb 3 àmbits de desenvolupament representats per 3 termòmetres de 10 nivells (Salut, Educació i Recursos) més la Consciència, representada també per una piràmide de 10 nivells.

Cada jugador disposa de 4 fitxes negres per indicar en cada moment el nivell en què es troba el seu país en cada àmbit. Per tant, anirà pujant i baixant les fitxes a mesura que evolucioni la partida, i s'iniciarà des d'una posició determinada al principi de la partida.

A l'apartat 11. Inici de la partida s'explica com determinar cada país.

9. CARTES DE DESENVOLUPAMENT

Per tal d'avançar cap al desenvolupament, es fan servir les cartes corresponents a cada àmbit, les quals poden sumar o restar 1, 2 o 3 posicions en la **salut** (color vermell), l'**educació** (color lila) o els **recursos** (color verd) del país.

Aquestes cartes es col·locaran cap per avall a la pila indicada del centre del taulell, i un cop utilitzades es descartaran a l'altra pila cap per amunt. Quan la pila de cartes de desenvolupament s'acaba, es barrejaran les descartades i es torna a crear la pila del centre.

Cada jugador pot tenir en tot moment un **màxim de dues cartes a les mans**, de manera que no en pot robar una tercera sense desenvolupar-se amb alguna de les dues que té o intercanviar-les per d'altres que l'interessin més.

10. TAULELL DE JOC

El taulell es compon de 23 caselles, distribuïdes en forma del símbol d'infinít, on la intersecció dels camins és la casella de sortida i arribada. Els tipus i el nombre de caselles que el formen són:

- 7 caselles d'Intercanvi (inclosa la de sortida i arribada)
- 6 caselles de Conscienciació
- 6 caselles de Desenvolupament
- 4 caselles d'Efectes globals

A més, al centre dels dos llaços de l'infinít hi ha dos rectangles reservats per col·locar-hi les cartes de desenvolupament. En un hi aniran les cartes a robar cap per avall i en l'altre s'aniran descartant les cartes emprades per desenvolupar-se.

CASELLES INTERCANVI

La seva funció és permetre l'intercanvi de cartes de desenvolupament entre 2 països que es trobin en una mateixa casella d'intercanvi. Quan el segon país arriba a la casella, aquest llança el dau i, si el número és...

1, 2, 3, 4 - Comerç just!

Els països implicats poden intercanviar una carta de desenvolupament (sense ensenyar-la, confiant en la paraula de l'altre)

5, 6 - conflicte!

Els països implicats llancen un nou dau cadascun. Tots dos baixen un nivell de Salut i d'Educació. El que treu el número més alt puja un nivell de Recursos que l'altre baixa. Si tots dos treuen el mateix número, cap dels dos aconsegueix res.

CASELLES CONSCIÈNCIA

La seva funció és incrementar el nivell de consciència dels països, mitjançant unes preguntes que es troben a l'apartat 14 d'aquesta guia.

Quan un país cau en una casella de consciència, se li fa una pregunta; si la resposta és correcta, suma un punt de consciència (pujant un nivell a la piràmide), si és incorrecta es quedarà al mateix nivell.

Si la partida compta amb un dinamitzador o dinamitzadora:

Aquest dinamitzarà tota la partida i es farà càrrec de les preguntes. Si quan formula una pregunta, la resposta no és correcta, es reserva per al següent país que caigui en una casella de "Consciència". Si tots els països han intentat contestar-la i no s'ha respost correctament, el dinamitzador la tornarà a llegir ajudant-se, si cal, dels apartats Pautes pedagògiques i Glossari del final d'aquesta guia.

Si la partida no compta amb un dinamitzador o dinamitzadora:

En aquest cas serà un altre país qui llegeixi la pregunta. Si aquesta no s'ha respost correctament, es llegeix la resposta per a tothom i la propera vegada que un país caigui a la casella de "Consciència" se li fa la pregunta següent del llistat.

CASELLES DESENVOLUPAMENT

Tenen la funció d'incrementar o disminuir el nivell de desenvolupament dels països. Quan un jugador hi cau, agafa una carta de desenvolupament de la pila corresponent (cap per avall). Si aquesta és POSITIVA (+1, +2 o +3) la podrà utilitzar per desenvolupar algun àmbit del seu propi marcador (en la quantitat que indiqui la carta) o esperar a intercanviar-la amb algun altre país. Si és NEGATIVA (-1, -2 o -3) automàticament resta els nivells del marcador en l'àmbit pertinent i descarta la carta a l'altra pila del taulell.

CASELLES EFECTE GLOBAL

Al taulell hi ha una casella d'efecte global per a cada àmbit de desenvolupament més la SOSTENIBILITAT (representada per una balança). Aquestes caselles tenen la particularitat de beneficiar o perjudicar TOTS els països de cop. Quan un jugador arriba a la casella, aquest llança el dau i en funció del resultat, si el número és...

1, 2, 3, 4 - Catàstrofe!

Tots els països pateixen una baixada (d'una posició) en el desenvolupament de l'àmbit corresponent.

5, 6 - Acords!

Algunes decisions internacionals afecten positivament TOTS els països. En aquest cas tots els jugadors es desenvoluparan en l'àmbit corresponent.

SOSTENIBILITAT

Aquesta casella pot tenir un efecte positiu o negatiu en funció del número del dau.

En cas que el resultat del dau sigui entre 1 i 4, la sostenibilitat està en perill! En aquest cas només afectarà positivament el país que hi ha caigut, però perjudicarà la resta de països. És a dir, quan un país no té un comportament sostenible, es desenvolupa en un àmbit en detriment dels altres països. El país que hi ha caigut decidirà en quin àmbit vol pujar i decidirà en quin àmbit baixarà la resta.

En cas que el resultat del dau sigui entre 5 i 6, els països hauran d'arribar a un acord i pactaran en quin àmbit els interessa més pujar a tots un nivell de desenvolupament. Si no hi ha consens, tothom es quedarà al mateix nivell.

11. INICI DE LA PARTIDA

Per començar a jugar, cal que cada jugador o equip tingui:

- 👤 Una fitxa de color que agafa a l'atzar.
- 👤 La carta d'objectiu individual del mateix color que la seva fitxa.
- 👤 Un marcador de desenvolupament amb 4 fitxes negres al nivell zero dels 3 àmbits de desenvolupament (termòmetres) i de la consciència (piràmide).

Se separen les cartes de desenvolupament segons els 3 àmbits (Salut, Educació i Recursos) i es barregen per separat. Es col·loquen cap per avall, cada país agafa una carta de cada àmbit i mou la fitxa negra pertinent en funció del número que indiqui la carta. Aquest número marcarà el nivell inicial de cada país. En el cas que la carta sigui negativa, el marcador d'aquest àmbit es mantindrà a zero. La piràmide de Consciència comença sempre al nivell zero.

Per exemple, si un jugador agafa una carta de Salut de +2, una d'Educació de -3 i una de Recursos de +1, començarà el joc al nivell 2 de Salut, 0 d'Educació i 1 de Recursos.

Un cop definits els països, cada jugador col·loca la seva fitxa a la casella d'inici del taulell. Les cartes de desenvolupament, totes juntes i barrejades, es col·loquen a la pila corresponent cap per avall.

Seguidament, tots els països agafen una carta de desenvolupament de la pila, SI ÉS POSITIVA la guardaran i SI ÉS NEGATIVA la descartaran tot agafant una altra carta de la pila fins que en surti una de positiva.

Caldrà tenir a la vora la carta d'objectiu col·lectiu.

OBJECTIUS INDIVIDUALS

Cada jugador llança un dau i busca a la seva graella quina és la seva missió en aquesta partida (el nivell a assolir en cada àmbit de desenvolupament). La missió es determina en funció del seu color i el número que ha sortit al dau (la intersecció en la graella).

OBJECTIUS COL·LECTIUS

Per saber quin objectiu grupal cal assolir entre tots els països, se suma el nombre obtingut entre tots els daus llançats (tants com jugadors, per tant) i es busca a la carta d'objectius col·lectius la missió que TOTS els jugadors compartiran, és a dir el nivell que hauran d'assolir de cada àmbit i de consciència per tal que algun d'ells pugui guanyar la partida, o bé pactar una victòria comuna.

12. SEQÜÈNCIA DE JOC

El jugador més jove començarà, i a partir de llavors el torn anirà en el sentit contrari a les agulles del rellotge. A cada torn, la seqüència és la següent:

---

1. Llançar el dau i moure la fitxa.

- 👤 Es pot anar en qualsevol direcció.
- 👤 Quan es passa per la intersecció es pot girar, no cal seguir el mateix camí.
- 👤 No es pot acabar en una casella ocupada per un altre país, **tret que sigui una casella d'intercanvi (casella d'inici i final inclosa)**, moment en el qual es procedirà a la negociació.

---

2. Fer l'acció de la casella corresponent.

---

3. Si el país ho vol, pot desenvolupar-se utilitzant una sola carta i pujant la fitxa corresponent al marcador.

13. FI DE LA PARTIDA

La partida acaba quan un jugador arriba a la casella central i ha assolit tant l'objectiu individual (els seus nivells de desenvolupament són iguals o superiors als que dictava la seva missió) com el col•lectiu (tots els jugadors tenen els nivells de desenvolupament i consciència iguals o superiors als que dictava la missió comuna). Un cop a la casella, anuncia en veu alta a la resta que ho ha aconseguit.

Si la partida es fa massa llarga perquè un jugador guanyi, o arriba un moment en què els jugadors no volen competir, els països poden decidir una victòria col•lectiva reunint-se tots a la casella final amb l'objectiu col•lectiu aconseguit.

14. PREGUNTES

NIVELL INICIAL: DE 8 A 12 ANYS

1. És el teu aniversari i t'agradaria tenir l'última consola que ha arribat a les botigues. Però l'any passat ja et van regalar una consola que encara funciona molt bé. Quina creus que és l'actitud més responsable?
.....
2. Creus que anar a comprar amb una bossa de roba i no demanar-ne una de plàstic a la botiga és positiu per al medi ambient?
.....
3. Què podem fer a nivell individual per a procurar la sostenibilitat del medi ambient?
  - a. Reduir, reutilitzar i reciclar
  - b. Consumir productes locals
  - c. Les dues opcions anteriors són correctes......
4. Quants litres d'aigua es gasten en el "primer món" en una dutxa de 10 minuts? I en un país sense aigua corrent?
  - a. Una persona del "primer món" gasta una mitjana d'uns 200 litres d'aigua en una dutxa de 10 minuts i una d'un país sense aigua corrent en gasta 25.
  - b. Una persona del "primer món" gasta una mitjana d'uns 50 litres d'aigua en una dutxa de 10 minuts i una d'un país sense aigua corrent en gasta 100.
  - c. Una persona del "primer món" gasta una mitjana d'uns 300 litres d'aigua en una dutxa de 10 minuts i una d'un país sense aigua corrent en gasta 100......
5. Quina actitud consideres que és més positiva per a la Terra: rentar els plats a mà o amb el rentavaixelles?
.....

.....
6. Els infants que treballen ho fan en tres sectors: sector agrícola, industrial i serveis. Quin creus que és el sector en què treballen més nens i nenes?

- a. Sector industrial: mineria i extracció de pedres precioses...
- b. Sector serveis: restaurants, hotels transports...
- c. L'agrícola, que inclou la caça, pesca, agricultura i silvicultura

.....
7. Quina de les següents actituds considereu que és més responsable:

- a. Comprar les maduixes que ha cultivat una pagesa del Maresme
- b. Comprar les maduixes que ha cultivat un pagès dels Estats Units
- c. Comprar maduixes per al sopar de Nadal

.....
8. Feu un llistat de d'accions que heu après a l'escola i un altre de les que heu après a l'esplai.

.....
9. Què creus que és treballar en equip?

.....
10. Digues un producte de comerç just? Perquè creus que ho és?

.....
11. Quins objectius proposaries per fer d'aquest món un lloc millor?

.....
12. Posa un exemple d'acció que facis a casa per a tenir un consum responsable.

.....
13. Quan considerem que una persona està sana?

- a. Quan no està malalta (absència de malaltia)
- b. Quan està bé físicament
- c. Quan està bé físicament però també mentalment i socialment

.....
14. Quina d'aquestes paraules NO defineix la idea d'*Educació per al Desenvolupament*?

- a. Participació i transformació social
- b. Ciutadania passiva i poc compromesa
- c. Consciència crítica

.....
15. Què creus que és la pobresa extrema?

- a. Quan una persona no pot satisfer les necessitats mínimes per a viure còmodament.
- b. Quan una persona no té accés a l'aigua potable.
- c. Quan una persona no pot satisfer les necessitats bàsiques per a viure com l'alimentació, l'aigua potable, l'habitatge, la sanitat i la salut.

.....
16. Quina d'aquestes situacions creus que causa més pobresa extrema?

- a. Crisi econòmica i mundial
- b. Violència i conflictes en els països en vies de desenvolupament.
- c. Les desigualtats de tot tipus entre hemisferi nord i sud.

.....
17. La fam al món és deguda a...

- a. La falta d'aliments
- b. La mala distribució dels aliments
- c. Els petits agricultors i agricultores no tenen prou coneixements ni mitjans per a la producció d'aliments

.....
18. L'any 2005, 15 milions d'infants van perdre el pare i/o la mare a causa de:

- a. La sida
- b. La malària
- c. Els conflictes armats

.....
19. Quin és el continent amb més persones entre els 15 i els 49 anys afectades pel VIH-SIDA?

.....
20. Quines d'aquestes malalties són cròniques al nord i mortals al sud?

- a. VIH-SIDA i Paludisme
- b. Grip A i Càncer
- c. Esclerosi múltiple i VIH-SIDA

.....
21. Digues 4 aliments que es cultivin al sud i es consumeixin al nord.
.....

22. Què és la petjada ecològica?

- a. Senyal que deixa el peu d'una persona que camina descalça o d'un animal a la terra per on ha passat.
  - b. Manera de calcular l'àrea de sòl que necessita cada persona per obtenir tots els recursos que consumeix i assimilar els residus que genera.
  - c. Part de la biologia que estudia les interaccions dels organismes entre ells i amb el medi on viuen.
- .....

23. Quin dels següents grups d'aliments va produir una major petjada ecològica durant l'any 2007?

- a. Carn i preparats càrnics
  - b. Productes làctics i ous
  - c. Cereals i preparats de cereals
- .....

24. Quants litres d'aigua es necessiten per produir una sola tassa de cafè?

- a. 20 litres d'aigua
  - b. 140 litres d'aigua
  - c. 5 litres d'aigua
- .....

25. Quants litres d'aigua ragen aproximadament per una aixeta durant 60 segons?

- a. 5 litres d'aigua
  - b. 10 litres d'aigua
  - c. 30 litres d'aigua
- .....

26. Quin és el col·lectiu de població més afectat per l'analfabetisme?

- a. Ancians i nens
- b. Adults i ancians
- c. Nenes i dones
- d. Nens i nenes

.....
27. Què vol dir que una patata és de quilòmetre 0?
.....

28. Sobre el mercat d'intercanvi, quina d'aquestes afirmacions és FALSA?

- a. Qualsevol persona pot participar-hi duent allò que ja no utilitza ni pensa fer servir més, a canvi d'altres béns o serveis que altres persones ofereixin.
  - b. Un dels valors que cultiva aquesta pràctica és d'individualisme i la idea de l'usar i llençar.
  - c. La particularitat d'aquest esdeveniment és que no s'accepten diners.
- .....

29. Quan hi ha pau?

- a. Hi ha pau quan hi ha un ordre social.
  - b. Només hi ha pau quan no hi ha guerra.
  - c. Hi ha pau quan no hi ha igualtat en el control ni en la distribució del poder i dels recursos.
- .....

30. Quina d'aquestes tres afirmacions sobre què és la violència és FALSA?

- a. La violència pot ser exercida per una persona, per una institució o per una situació estructural.
- b. La violència MAI no s'expressa a través de fenòmens com el de la incapacitat de resoldre pacíficament els conflictes, el militarisme i les despeses militars, la ignorància cultural...
- c. La violència és una actitud o comportament que constitueix una violació o una privació a l'ésser humà d'una cosa que li és essencial com a persona (integritat física, psíquica o moral, drets, llibertats...).

NIVELL MITJÀ: DE 12 A 17 ANYS

1. Entenem per pobresa extrema quan una persona no pot satisfer les necessitats bàsiques per a viure com:

- a. L'habitatge, l'accés a l'aigua i la feina
- b. La salut, l'alimentació i la família
- c. L'alimentació, l'aigua potable i la salut

2. Quina de les següents afirmacions NO defineix què és l'Educació per al Desenvolupament (EpD)?

- a. Procés que, a través del coneixement i l'anàlisi crítica de la realitat, genera reflexions, actituds i accions crítiques en les persones.
- b. L'EpD considera que les persones han de ser subjectes responsables, passius i compromesos.
- c. La seva finalitat és la de construir una societat civil, tant al nord com al sud, compromesa amb la solidaritat i amb la transformació de les estructures i les relacions injustes.

3. Què és el comerç just?

- a. Sistema basat en el diàleg, la transparència i el respecte.
- b. Sistema basat en el diàleg i en l'intercanvi de productes sense usar els diners.
- c. Sistema basat en el bescanvi d'idees entre les persones i el diàleg.

4. Digues si aquesta afirmació és vertadera o falsa: Quan parlem del concepte "salut", ens referim a l'absència d'afeccions o malalties, és a dir, a un estat de benestar físic complet.

5. Els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni (OdM) NO són...

- a. 8 propòsits mundials que haurien de donar determinats fruits en la reducció de la pobresa abans del 2015.
- b. 2 objectius consensuats internacionalment a la Cimera del Mil·lenni l'any 2000 que pretenen que cap nen es quedi sense escola (educació primària universal).
- c. 8 propòsits relacionats amb l'eradicació de la pobresa, l'educació primària universal, la igualtat de gèneres, la mortalitat infantil i materna, l'avenç del VIH/sida, la sostenibilitat del medi ambient i el desenvolupament.

6. El 2005, 15 milions d'infants van perdre pare i/o mare a causa de:

- a. La malària
- b. La sida. S'estima que només a l'Àfrica subsahariana
- c. Els conflictes armats

7. Si el percentatge mundial de persones entre els 15 i els 49 anys afectades per VIH-SIDA és de 0,8%, digues quina o quines de les següents regions estan per sobre d'aquesta dada:

- a. Àfrica 4.6
- b. Amèrica 0.5
- c. Sud-est asiàtic 0.3
- d. Europa 0.4
- e. Mediterrani Est 0.2
- f. Pacífic Oest 0.1

8. Quina és la base de qualsevol desenvolupament comunitari, i representa una condició indispensable per al progrés tant social com personal?

- a. Ajuda econòmica dels països del nord als països del sud
- b. Educació
- c. Les noves tecnologies

.....
9. Reparteix el benefici d'una sabata esportiva.

- a. Treballadors (2%), transportistes (5%), proveïdors (12%), amo de l'empresa (33%) i detallista (50%).
  - b. Amo de l'empresa (2%), proveïdors (5%), transportistes (12%), treballadors (33%) i detallista (50%).
  - c. Detallista (2%), transportistes (5%), proveïdors (12%), treballadors (33%) i amo de l'empresa (50%).
- .....

11. Quin ha estat el Ministeri de l'Estat espanyol que durant l'any 2012, en plena crisi econòmica, social i humanitària ha augmentat el seu pressupost un 28,21%?

- a. Ministeri de Defensa
  - b. Ministeri d'Educació, Cultura i Esport
  - c. Ministeri de Treball i Seguretat Social
- .....

12. Quin tant per cent de la població viu en extrema pobresa?

- a. 25%
  - b. 15%
  - c. 30%
- .....

13. Quina d'aquestes causes és la que més contribueix al fet que la situació alarmant de pobresa extrema segueixi reproduint-se?

- a. Crisi econòmica i mundial
  - b. Violència i conflictes en els països en vies de desenvolupament.
  - c. Les desigualtats de tot tipus entre hemisferi nord i sud.
- .....

14. Quin percentatge de la humanitat viu amb menys de 2€ al dia?

- a. 20%
- b. 50%
- c. 70%

.....
15. La fam al món és deguda a...

- a. Falta d'aliments
  - b. Mala distribució dels aliments
  - c. Els petits agricultors i agricultores no tenen prou coneixements ni mitjans per a la producció d'aliments
- .....

16. Sabies que l'aigua que hi ha al Planeta sempre és la mateixa? Així doncs, per què hi ha zones del món que no tenen la quantitat d'aigua que necessiten o que no tenen aigua potable?

- a. Perquè no torna a caure sempre al mateix lloc.
  - b. No està ben repartida pel Planeta, és a dir, hi ha zones que en tenen molta, i d'altres que gairebé no en tenen gens.
  - c. Embrutem l'aigua fent-ne un mal ús, i entre tots fem que no sigui útil per al consum humà. Per això l'aigua dolça i potable, cada cop és un bé més escàs.
  - d. Les anteriors són correctes.
- .....

17. Què és i per a què s'utilitza el coltan?

- a. El coltan és un mineral molt comú que s'utilitza exclusivament per a l'elaboració de telèfons mòbils.
  - b. El coltan és la contracció entre dos minerals que s'utilitza per al desenvolupament de les noves tecnologies.
  - c. El coltan és la contracció entre dos minerals que s'utilitza exclusivament per a la levitació magnètica.
- .....

18. Digues si aquesta afirmació és vertadera o falsa: Curiosament, el 80% de les persones amb fam al món són agricultors i agricultores. És a dir, el seu ofici és produir aliments.

.....
19. Els països de l'Àfrica Subsahariana, on gran part de la població amb prou feines té recursos per sobreviure, han d'estar pagant al nord un percentatge del seu pressuposts en concepte de deute extern. Aquest percentatge és:

- a. Gairebé el 20% del seu pressupost
- b. Gairebé el 80% del seu pressupost
- c. Gairebé el 40% del seu pressupost

.....
20. Quants milions de dòlars anuals es necessitarien per reduir a la meitat la xifra dels famolencs per al 2015?

- a. Almenys 20.000 milions
- b. Almenys 30.000 milions
- c. Almenys 10.000 milions

.....
21. Els membres permanents del Consell de Seguretat de l'ONU, que han de vetllar per la pau i la seguretat entre nacions...

- a. Són els EUA i el Regne Unit
- b. Són els EUA, França, el Regne Unit, la Xina i Rússia
- c. Són els EUA, el Regne Unit i la Xina

.....
22. Quin és l'índex de mortalitat infantil a la República Dominicana?
I de la dona?

- a. L'índex de mortalitat infantil és del 43% i el de la dona el 60% del total.
- b. L'índex de mortalitat infantil és del 70% i el de la dona el 10% del total.
- c. L'índex de mortalitat infantil és del 17% i el de la dona el 23% del total.

.....
23. Què és el deute extern?

- a. El deute extern és el diner que els països del nord deuen als bancs, als països del sud i a les institucions financeres multilaterals (FMI, BM i bancs regionals de desenvolupament).

b. El deute extern és el diner que els països del sud deuen als bancs, als països del nord i a les institucions financeres multilaterals (FMI, BM i bancs regionals de desenvolupament).

c. El deute extern és el diner que els països del nord deuen als bancs com a conseqüència dels préstecs que els seus governs varen rebre en el passat i als quals podrien fer front en l'actualitat però prefereixen mantenir el deute un temps més.

.....
24. Cada quant temps mor un menor infectat de malària?

- a. Cada 1 hora
- b. Cada 30 segons
- c. Cada 10 minuts

.....
25. Què mesura la petjada ecològica?

- a. La profunditat mitjana de les petjades de les persones en trepitjar la terra descalços.
- b. La quantitat de CO² que cal per mantenir els nostres patrons de consum i absorbir els nostres residus anualment.
- c. La quantitat de terreny i àrea oceànica necessària per mantenir els nostres patrons de consum i absorbir els nostres residus anualment.

.....
26. La solidaritat que volem no és aquella que ens arriba com a conseqüència de desatendre les necessitats i demandes d'aquest sector, sinó una solidaritat que entengui...

- a. Que el món i el dolor són diferents i que es redueix a les nostres fronteres.
- b. Que el món i el dolor no es redueixen al món i al dolor de les nostres fronteres.
- c. Que l'estat del sector i imparteixi un model ja implantat.

.....
27. Creus que fer desaparèixer les bosses de plàstic és consum intel·ligent?

.....
28. Quina d'aquestes afirmacions NO defineix què és el consum responsable?

- a. És el consum individual o col·lectiu que es basa en la sostenibilitat i la justícia social.
- b. Significa un acte consumista i incoherent per part dels consumidors.
- c. Està vinculat al respecte dels drets laborals, a la racionalització en l'ús dels recursos i al reciclatge i la reutilització.

.....
29. Que és el neocolonialisme?

- a. L'acció caritativa i la visió del tercer món com a éssers incapaços de sortir de la pobresa i imposen models i programes.
- b. La visió del primer món com a éssers incapaços de sortir de la pobresa i imposen models i programes.
- c. L'acció caritativa i la visió del tercer món com a éssers molt capacitats per poder sortir de la pobresa i no imposen cap model ni programa.

.....
30. Què significa el símbol del "Tidyman"?

- a. És un home que incita a revelar-se contra el reciclatge. El trobem a la televisió.
- b. És un home cívic que incita a actuar correctament llençant els residus al contenidor. El trobem als envasos i caixes de cartró.
- c. És un home que incita a llençar tots els residus junts, sense separar-los. El trobem als envasos, caixes de cartró i alguns envasos de vidre.

.....
31. Quin dels següents grups d'aliments van produir una major petjada ecològica durant l'any 2007?

- a. Carn i preparats càrnics
- b. Productes làctics i ous
- c. Cereals i preparats de cereals

NIVELL ALT: DE 18 A ... ANYS

1. Les bombes de dispersió amb què Gaddafi va bombardejar la ciutat de Misrata provenien d'una empresa espanyola amb fàbrica a Saragossa: Instalaza. L'empresa ha demandat l'Estat per 40 milions d'euros per haver signat un tractat internacional que prohibeix aquest tipus d'armament. Un dels representants de l'empresa, és l'actual ministre de defensa (2013).

.....
2. Amb les dades que us donem sobre com s'hi viu, de quin país estem parlant.

- a. Actualment (dades de l'1 de gener del 2011), 1.700.000 ciutadans d'aquest país són immigrants en un país estranger.
- b. El 20,8% de la població (un de cada cinc habitants) està per sota del llindar de la pobresa relativa.
- c. Té prop d'un milió d'analfabets.
- d. Tot i estar prohibida per les lleis del país des del segle XIX, encara hi ha esclavitud.
- e. Actualment (dada del 1er trimestre de 2013) la taxa d'atur estimat d'aquest país és del 27,16%.

.....
3. Quina creus que és la causa que més contribueix al fet que la situació alarmant de pobresa extrema segueixi reproduint-se?

.....
4. Què puc fer a nivell individual per procurar la sostenibilitat del medi ambient?

.....
5. Què vol dir la regla coneguda com a 80-20?

.....
6. Exposa algun dels motius de la fam al món.

.....
7. Quina ocupació tenen, curiosament, el 80% de les persones amb fam al món?

.....

8. Què és la sobirania alimentària?

- a. Concepte que promou que cada Estat o comunitat tinguin el poder de decidir què conreen, què produeixen i què consumeixen per a donar a les persones que hi viuen els nutrients necessaris.
  - b. Quan totes les persones tenen en tot moment accés físic, social i econòmic als aliments suficients, innocus i nutritius que satisfacin les seves necessitats energètiques diàries i les preferències alimentàries per a portar una vida sana i activa.
  - c. Quan la població segueix una dieta equilibrada.
- .....

9. En els últims anys l'Estat espanyol ha augmentat la seva despesa militar, sent el Ministeri de Defensa un dels ministeris que més diners té assignat en els Pressupostos Generals de cada any. Quina creus que és la despesa militar diària de l'Estat espanyol?

- a. 25 milions d'euros
  - b. 10 milions d'euros
  - c. 63.15 milions d'euros diaris
- .....

10. Els països de l'Àfrica Subsahariana, on gran part de la població amb prou feines té recursos per sobreviure, han d'estar pagant al nord un percentatge del seus pressupostos en concepte de deute extern. Aquest percentatge és?

11. Què és i com podem transmetre l'Educació per al Desenvolupament?

12. La Solidaritat que volem no és aquella que ens arriba com a conseqüència de desatendre les necessitats i demandes d'aquest sector, sinó una solidaritat que entengui...

13. Si el percentatge mundial de persones entre els 15 i els 49 anys afectades per VIH-SIDA és de 0,8%, anomena quina o quines de les següents regions estan per sobre d'aquesta dada:

- g. Àfrica
- h. Amèrica
- i. Sud-est asiàtic

j. Europa

k. Mediterrani Est

l. Pacífic Oest

14. Quina és la definició de pobresa extrema?

15. Què és el comerç just?

.....

14. Quina és la definició de pobresa extrema?

.....

15. Què és el comerç just?

.....

16. Quin és el concepte de salut?

.....

17. Què són els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni?

.....

18. Reparteix el benefici d'una sabata esportiva?

- Percentatges: 5%, 2%, 12%, 33% i 50%

- Sector: Proveïdors, Treballadors, Amo de l'empresa, Transportistes, Detallista

.....

19. Quin ha estat el ministeri de l'Estat Espanyol que durant l'any 2012, en plena crisi econòmica, social i humanitària ha augmentat el seu pressupost un 28,21%?

.....

20. Què és i per a què s'utilitza el coltan?

.....

21. Quina ocupació tenen, curiosament, el 80% de les persones amb fam al món?

.....

22. Quants litres d'aigua es necessiten per produir una sola tassa de cafè?

.....

23. Què és el deute extern?

.....

24. Què mesura la petjada ecològica?

.....

25. Què és el consum responsable?

.....
26. L'ocupació infantil es desglossa en tres gran grups d'activitats econòmiques: sector agrícola, industrial i serveis. Quin creus que és el sector en què treballen majoritàriament els nens i nenes?

- a. Sector industrial: mineria i extracció de pedres precioses...
- b. Sector serveis: restaurants, hotels transports...
- c. L'agrícola, que inclou pesca, agricultura i silvicultura

.....
27. Quants milions de dòlars anuals es necessitarien per reduir a la meitat la xifra dels famolencs per al 2015?

- a. Almenys 20.000 milions
- b. Almenys 30.000 milions
- c. Almenys 10.000 milions

.....
28. Què és el neocolonialisme?

.....
29. Què recolza el comerç just?

.....
30. Quants litres d'aigua ragen per una aixeta en 60 segons?

15. RESPOSTES

NIVELL INICIAL: DE 8 A 12 ANYS

1. Seguir usant la consola que ja tenies. Hem de fugir de la idea de “com més coses tingui, millor” i ser conscients del paper que juga la publicitat en aquests casos (genera necessitats artificioses). La idea de sempre voler més, el més nou i millor del mercat, es refereix a un consum desmesurat que, a més a més, també té un impacte en els recursos naturals i en l'equilibri ecològic.

22. b

5. Amb el rentavaixelles, ja que implica un estalvi energètic de fins al 60%.

7.a

9. Treballar amb un grup de persones de manera coordinada, on la feina de cadascú és complementària i totes les persones responen del resultat final. (És interessant conèixer les 5 “C” del treball en equip: Coordinació, Comunicació, Compromís, Complementarietat i Confiança).

11. -

26. c

13. c

17. b

19. Continent africà

29. a

23. c

8. -

14. b

12. Totes aquelles accions que tinguin en compte altres criteris com ara l'origen i composició dels productes, el comportament de l'empresa, les

condicions de l'elaboració, la seguretat i salut de les persones implicades en la cadena de valor i del respecte a l'entorn. És a dir, entenem per consum responsable el consum individual o col·lectiu que es basa en la sostenibilitat i la justícia social.

10. Cafè, suc, xocolata... Aquests productes de comerç just contribueixen al desenvolupament sostenible ja que ofereixen millors condicions comercials i asseguren els drets de productors i treballadors desafavorits, especialment al sud.

16. c

24. b

4. a

3. c

30. b

28. b

25. b

27. Els productes que denominem de "quilòmetre 0" són productes de proximitat i que provenen directament del productor.

2. Sí. D'aquesta manera evitem generar més residus.

6. c

21. Sucre, cafè, cacau, té, espècies...

18. a

15. c

20. a

NIVELL MITJÀ: DE 12 A 17 ANYS

26. Sí. Segons l'AIMPLAS, l'Institut Tecnològic del Plàstic, en tan sols 365 dies, la reducció ha estat del 80%, tot un èxit. L'objectiu és fer desaparèixer les bosses de plàstic l'any 2018.

5. b

7. a

1. c

27. b

4. Falsa

22. b

17. Vertadera

30. c

23. b

6. b

15. d

24. c

16. b

18. c

25. b

14. b

9. a

3. a

20. b

12. c

19. b
21. a
13. b
8. b
11. a
29. b
28. a
10. a
2. b

NIVELL ALT: DE 18 A ... ANYS

23. El deute extern és el diner que els països del sud deuen als bancs, als països del nord i a les institucions financeres multilaterals (FMI, BM i bancs regionals de desenvolupament) com a conseqüència dels préstecs que els seus governs varen rebre en el passat i als quals no poden fer front en l'actualitat.

8. a

Podem transmetre l'EpD coneixent la realitat d'una manera crítica, implicant-nos en la societat i canviant el model de consum.

29. El comerç just recolza la prohibició del treball infantil i el treball forçat. La llibertat sindical. La visibilitat de les dones. El respecte pel medi ambient.

30. 10 litres d'aigua.

24. La petjada ecològica calcula la quantitat de terreny i àrea oceànica necessària per mantenir els nostres patrons de consum i absorbir els nostres residus anualment.

7. Agricultors i agricultores. És a dir, tenen per ofici produir aliments.

1. Pedro Monerés

9. c

16. La salut és un estat de complet benestar físic, mental i social, i no només la absència d'afeccions o malalties. (Definició extreta del Preàmbul de la Constitució de l'Organització Mundial de la Salut).

15. El comerç just és un sistema basat en el diàleg, la transparència i el respecte, que busca una major equitat en el comerç internacional. Contribueix al desenvolupament sostenible ja que ofereix millors condicions comercials i assegura els drets de productors i treballadors desafavorits, especialment al sud (països empobrits). El comerç just, també anomenat comerç alternatiu, és un moviment internacional format per organitzacions del sud i del nord, amb el doble objectiu de millorar l'accés al mercat dels productors més desafavorits i canviar les injustes regles del comerç internacional.

La novetat és que les organitzacions no es limiten a transferir recursos per crear infraestructures, capacitar o prefinançar els grups productors, sinó

que participen activament en la comercialització mitjançant la importació, distribució o venda directa al públic. A més, duen a terme una important tasca de denúncia i conscienciació. (Definició extreta de la Coordinadora Estatal de Comerç Just).

22. 140 litres d'aigua.

21. Agricultors i agricultores. És a dir, el seu ofici és produir aliments.

14. Quan una persona no pot satisfer les necessitats bàsiques per a viure com ara l'alimentació, l'aigua potable, l'habitatge, la sanitat i la salut.

4. Reduir, reutilitzar i reciclar, així com també consumir productes locals.

10. Gairebé el 40% del seu pressupost.

2. Espanya

27. Almenys 30.000 milions.

26. L'agrícola, que inclou caça, pesca, agricultura i silvicultura.

6. Mala distribució dels aliments.

17. Els ODM són 8 propòsits mundials consensuats internacionalment a la Cimera del Mil·lenni, l'any 2000, i que haurien de donar uns determinats fruits en la reducció de la pobresa abans del 2015. Aquests 8 objectius estan relacionats amb l'eradicació de la pobresa, l'educació primària universal, la igualtat de gèneres, la mortalitat infantil i materna, l'avenç del VIH/sida, la sostenibilitat del medi ambient i el desenvolupament.

3. Les desigualtats de tot tipus entre hemisferi nord i sud

18. Proveïdors (12%), Treballadors (2%), Amo de l'empresa (33%), Transportistes (5%), Detallista (50%).

20. Coltan és la contracció entre dos minerals ben coneguts: la columbita i la tantalita. El coltan és fonamental per al desenvolupament de les noves tecnologies: mòbils, fabricació d'ordinadors, videojocs, armes intel·ligents, medicina (implants), indústria aeroespacial, levitació magnètica, etc.

12. Que el món i el dolor no es redueixen al món i al dolor de les nostres fronteres.

25. És el consum individual o col·lectiu que es basa en la sostenibilitat i la justícia social. El consum responsable significa un acte conscient per part dels consumidors i va vinculat al respecte dels drets laborals, a la racionalització en l'ús dels recursos i al reciclatge i la reutilització.

13. a

28. L'acció caritativa i la visió del tercer món com a éssers incapaços de sortir de la pobresa i imposen models i programes.

19. El Ministeri de Defensa.

5. El 80% de la població mundial consumeix el 20% dels recursos del planeta, mentre que el 20% restant consumeix el 80% dels recursos.

11. L'Educació pel Desenvolupament és un procés que, a través del coneixement i l'anàlisi crítica de la realitat, genera reflexions, actituds i accions crítiques en les persones i les fa subjectes responsables i actives (compromeses), a fi de construir una societat civil, tant al Nord com al Sud, compromesa amb la solidaritat (entesa com a corresponsabilitat en el desenvolupament en què estem totes les persones implicades) i amb la transformació de les estructures i les relacions injustes. (*Definició de la Comissió d'Educació per al Desenvolupament de la Federació Catalana d'ONG per al Desenvolupament*).

16. PAUTES PEDAGÒGIQUES PER A LA REFLEXIÓ

Com observareu, per extreure el màxim profit d'aquest recurs que us hem presentat, és necessari dedicar una bona estona a la reflexió i l'anàlisi dels aprenentatges que s'han anat adquirint al llarg del joc; per això us recomanem que el joc no sigui ni la primera ni l'última sessió per a treballar l'EpD.

Fóra bo que per començar a jugar els participants ja tinguin uns coneixements previs, i que a partir del joc poguéssiu entrar en un diàleg conduït per vosaltres (monitors i monitores), deixant que els infants i joves diguin la seva, que preguntin el que els inquieta...

A continuació us presentem algunes pautes pedagògiques per guiar la dinamització i reflexió:

.....
1. Tenir present el nivell de desenvolupament, d'aprenentatge i de **conceptes previs** dels infants/joves sobre els temes que es tracten. Començar amb una avaluació inicial dels coneixements i actituds dels participants en aquesta temàtica us donarà les pistes necessàries per a poder adaptar el joc al nivell adequat.

.....
2. La base del Jo(c) Dic és la **cooperació!** Aquesta actitud cooperativa ja us pot donar peu a fer una primera reflexió...

 Coneixeu molts jocs que es basin en la cooperació entre els diferents equips per tal d'aconseguir l'objectiu del joc?

 Quina actitud creieu que és més beneficiosa per a tothom? La competició? La cooperació?

 Per què?

 Com ens sentim quan adoptem una actitud competitiva? I cooperativa?

 Podem generar un món millor amb aquesta actitud?

.....
3. És interessant que un cop acabem la partida dediquem una estona a valorar allò que hem après, i segurament els mateixos participants ens donaran les pistes necessàries per seguir treballant aquesta temàtica al llarg del curs d'esplai. La nostra recomanació és que dels aprenentatges i interessos que se generen en **preneu nota** per crear noves accions educatives o adaptar-ne algunes que ja coneixem (ex.: podem adaptar el conegut Joc de la bandera per treballar interculturalitat, immigració, justícia social...).

.....
4. Podeu dinamitzar el tancament del joc amb les següents preguntes-reflexió

 Què no sabíeu? Què heu après?

 Què us ha semblat més interessant?

 Què us ha sorprès?

 En què us agradaria aprofundir?

.....

5. Per crear els espais de reflexió és interessant poder plantejar situacions en què es relacioni la **realitat local** amb la realitat mundial, amb la intenció que els participants puguin pensar globalment i actuar localment, en el context més proper.

.....

6. Un bona metodologia per treballar l'EpD a l'esplai és introduint l'**Aprenentatge i Servei!**

Una proposta d'activitat seria buscar un projecte pròxim als infants i joves, per poder treballar al barri i, així, aprendre conceptes de solidaritat, cooperació, treball en equip... per ells mateixos.

Us podeu ajudar de la guia pràctica *Aprenentatge servei i educació per al desenvolupament*, del Centre Promotor d'Aprenentatge Servei, i que podeu consultar a: <http://www.aprenentatgeservei.cat/index.php?cm=04.03>

.....

7. Els participants són els ciutadans de diferents països, els quals parteixen d'una situació diferent pel que fa als tres àmbits principals d'una societat (educació, salut i recursos). Aquests països d'inici són ficticis però no s'allunyan gaire de la situació real del món.

Un cop acabada la partida, podem fer una reflexió de quins països reals passen per una situació com la que ens hem trobat a l'inici de la partida i preguntar-nos si ens ha sorprès, què és el que realment fa que ens desenvolupem com a societat...

Per a trobar les dades i els indicadors reals dels diferents països, podeu consultar els Informes de Desenvolupament Humà que publica El PNUD (Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament), i que podeu consultar a: <http://hdr.undp.org/es/>

17. GLOSSARI

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V X Y Z

 Diccionari de l'agència catalana de cooperació
<http://www20.gencat.cat/portal/site/cooperaciocatalana/menuitem.dd34c9fffb3e6ddf28323e10b0c0e1a0/?vgnextoid=43c5e2d46cd06210VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=43c5e2d46cd06210VgnVM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextfmt=default>

 Diccionario de Acción Humanitaria y Cooperación al Desarrollo (Hegeoa)
<http://www.dicc.hegoa.ehu.es/listar/entradas/>

 Diccionario de Educación para el Desarrollo
http://pdf2.hegoa.efaber.net/entry/content/158/diccionario_2.pdf

A

Agricultura intensiva: Sistema de producció agrícola que fa un ús intensiu dels mitjans de producció i que depèn totalment de la tecnologia i d'agroquímics (pesticides, llavors seleccionades...).

Analfabetisme: L'analfabetisme és la incapacitat total de llegir o escriure. Un analfabet funcional sí que ha après a llegir o escriure, però o bé l'aprenentatge ha estat incomplet o bé la persona ha acabat oblidant el que havia après, de manera que té dificultats per entendre o redactar textos senzills: sap descodificar les lletres i xifres, associar-les a un so i desxifrar l'escrit, però té problemes greus de comprensió.

Aprenentatge i Servei (APS): L'aprenentatge servei és una proposta educativa que combina processos d'aprenentatge i de servei a la comunitat en un sol projecte ben articulats en el qual els participants es formen tot treballant sobre necessitats reals de l'entorn amb l'objectiu de millorar-lo.

Assistencialisme: Tasca pal·liativa que fan els organismes governamentals per tal de proveir de serveis i béns als països/poblacions que no hi tenen accés.

B

C

Catàstrofe: Esdeveniment extrem d'origen natural o humà que quan afecta un territori o comunitat pot causar danys que desencadenin un procés de desastre. Exemples de catàstrofes naturals són huracans i terratrèmols, i exemples de catàstrofes humanes, els conflictes armats. El tipus d'acció humanitària que es desplega davant d'una catàstrofe depèn de si aquesta és de gestació lenta –com una sequera– o sobtada –com una inundació o sisme.

Ciutadania global: Condició que permet identificar tots els éssers humans com a membres d'una mateixa comunitat política.

Comerç just: Tipus de comerç que es basa en relacions d'equitat i que s'orienta a la reducció de la pobresa promovent l'accés dels productors de països empobrits als mercats dels països més rics. Preveu condicions de treball dignes, la no explotació laboral infantil, la igualtat entre homes i dones, el respecte del medi ambient i de les cultures indígenes, i la informació dels consumidors. Catalunya es va convertir, entre els anys 2000 i 2007, en la comunitat autònoma amb més vendes de productes de comerç just, amb una quota de mercat propera al 30%, segons l'informe El comerç just a Catalunya. 2008 de Setem.

Comunitat: És el conjunt d'individus que interactuen compartint un ambient, on poden estar presents i poden ser comuns els interessos, les creences, els recursos, les preferències, les necessitats, els riscos i altres factors que afecten la seva identitat i el seu grau de cohesió.

Cooperació internacional: És l'ajuda voluntària d'un donant d'un país (estat, govern local, ONG...) a una població (beneficiària) d'un altre. La població pot rebre l'ajuda directament o a través del seu estat, govern local o alguna ONG de la zona. Els principals àmbits coberts per la cooperació internacional són: la millora de la salut; la millora de l'educació; la millora de les condicions ambientals i reduir les desigualtats en l'àmbit social i econòmic.

Cooperativa: Unitat econòmica de producció, de comercialització o de consum que pertany als mateixos usuaris dels seus serveis i que té per objecte l'ajut mutu i equitatiu entre els seus socis.

D

Declaració Universal dels Drets Humans: És el primer instrument jurídic internacional general de drets humans proclamat per una organització internacional de caràcter universal, les Nacions Unides, el 10 de desembre de 1948. Inclou els drets i les llibertats d'ordre personal, els drets de l'individu en relació amb els grups dels quals forma part, drets polítics i drets econòmics, socials i culturals.

Desenvolupament humà: Procés multidimensional orientat a l'ampliació de les opcions i capacitats de les persones, que es concreta en una millora de l'esperança de vida, la salut, l'educació i l'accés als recursos necessaris per a un nivell de vida digne. Té en compte aspectes com la participació, la seguretat, la sostenibilitat i les garanties dels drets humans; en comptes de preguntar-se quant produeix un país es pregunta com hi viu la gent. Persegueix polítiques socials justes i eficaces que s'adrecin a enfortir la cohesió social i la lluita contra les desigualtats per eradicar la pobresa.

Desenvolupament sostenible: Desenvolupament que aposta per satisfer les necessitats de la generació present sense comprometre la capacitat de les generacions futures. Pel que fa als recursos, ser sostenible significa no utilitzar més recursos renovables dels que se generen i minimitzar l'ús dels no renovables.

Deute extern: És el deute públic exterior dels països, generalment del sud, i que té com a creditors governs, bancs i altres institucions del nord. El problema del deute té una dimensió no només econòmica, sinó també social i política, perquè hipoteca el desenvolupament d'aquests països. A tot el món han sorgit moviments contra el deute extern, com el Comitè per a l'Anul·lació del Deute Extern, la iniciativa "Deute Extern, Deute Etern?" i la campanya "Jubileu 2000". Totes aquestes iniciatives insisteixen en la impossibilitat del pagament, la pèrdua de sobirania política i la injustícia d'exigir el pagament d'un deute que ja s'ha reemborsat amb escreix.

E

Empoderament: Procés pel qual les persones enforteixen les seves capacitats, confiança, visió i protagonisme com a grup social per impulsar canvis positius de les situacions que viuen.

La filosofia de l'empoderament té el seu origen en l'enfocament de l'educació popular desenvolupada a partir del treball els anys seixanta de Paulo Freire, estant ambdues molt lligades als anomenats enfocaments participatius, presents en el camp del desenvolupament des dels anys setanta.

Exclusió Social: "Procés mitjançant el qual els individus o grups són totalment o parcialment exclosos d'una participació plena en la societat en què viuen" (European Foundation, 1995:4). Aquest procés, oposat al "d'integració social", dóna lloc a una privació múltiple, que es manifesta en els plans econòmic, social i polític.

F

Fam: Procés de crisi socioeconòmica, relativament perllongat, que consisteix en el progressiu empobriment dels grups més vulnerables i en un increment de la fam massiva. Comporta desplaçaments poblacionals, propagació d'epidèmies, desestructuració comunitària i, en els casos greus, un augment de la mortalitat a causa no tant de la inanició com sí de les epidèmies.

FMI: Sigles del Fons Monetari Internacional, organisme.

G

Globalització: És el conjunt d'alteracions i variacions en els sistemes naturals o socials, els impactes de les quals no poden ser localitzats, ni socialment ni naturalment parlant, a cap lloc o conjunt d'indrets, sinó que afecten la Terra, la societat i els individus.

H

I

J

K

L

M

N

Neoliberalisme: Es refereix a la filosofia político-econòmica que propugna la mínima intervenció d'organismes estatals sobre l'economia i la política. Les conseqüències, entre d'altres, han estat: el reforç de les posicions dels sectors dominants del capital, la no solució de les qüestions més importants que plantejava la situació del món abans de la seva hegemonia i l'empitjorament de moltes altres situacions.

O

ODM: Els ODM (Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni) són els 8 objectius que, l'any 2000, 191 caps d'Estat i de Govern es van comprometre a assolir abans del 2015 per acabar amb la pobresa extrema al món i que volen marcar un full de ruta per al desenvolupament.

OIT: Sigles de l'Organització Internacional del Treball.

P

Pau: Algunes persones entenen la pau com un estat caracteritzat per l'absència de guerres. Des de l'educació per a la pau, s'ha definit aquest concepte com a **pau negativa**.

La **pau positiva**, en canvi, és un concepte més ampli i més ambiciós que recull "el procés de realització de la justícia en els diferents nivells de la relació humana. És un concepte dinàmic que ens porta a aflorar, afrontar i

resoldre els conflictes de forma no violenta i el fi de la qual és aconseguir l'harmonia de la persona amb ella mateixa, amb la naturalesa i amb les altres persones". (Seminario de Educación para la Paz-APDH. *Educar para la paz. Una propuesta posible*. Catarata. Madrid, 2000.)

Patents farmacèutiques: Una patent és un conjunt de drets exclusius garantits per un govern o autoritat a l'inventor d'un nou producte (material i immaterial) susceptible de ser explotat industrialment per afavorir el sol·licitant de la invenció durant un temps limitat de temps. Generalment, aquest temps és de 20 anys.

Petjada ecològica: Mesura el consum de recursos per part de les persones.

PNUD: Sigles del Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament

Q

Quilòmetre zero: Iniciativa per a promoure els aliments produïts a l'entorn més pròxim.

R

Responsabilitat social: És un terme que es refereix a la càrrega, compromís i obligacions dels individus o conjunt d'individus amb la societat.

Resolució de conflictes: Procés pel qual un conflicte, ja sigui interpersonal, intergrupar, internacional... es resol per mitjans no violents per arribar a unes condicions estructurals que permetin a les diferents parts satisfer les seves necessitats i interessos.

S

Sobirania alimentària: Dret dels pobles a decidir quins aliments volen produir, quines han de ser les seves pròpies polítiques agràries i estratègies sostenibles de producció, distribució i consum d'aliments que garanteixin el dret a l'alimentació per a tota la població, respectant les pròpies cultures i la diversitat dels mètodes camperols. També fa referència al dret que tenim

els consumidors a decidir què volem consumir i aposta per un comerç internacional just.

Solidaritat: Dret dels pobles a decidir quins aliments volen produir, quines han de ser les seves pròpies polítiques agràries i estratègies sostenibles de producció, distribució i consum d'aliments que garanteixin el dret a l'alimentació per a tota la població, respectant les pròpies cultures i la diversitat dels mètodes camperols. També fa referència al dret que tenim els consumidors a decidir què volem consumir i aposta per un comerç internacional just.

Sostenibilitat: Condició que garanteix que els objectius d'un projecte de desenvolupament perduren de forma duradora després de la data de la seva fi.

T

Treball infantil: Treball realitzat per menors de quinze anys que haurien d'estar escolaritzats. L'OIT, en la seva Convenció número 138, estableix com a edat mínima per treballar els 15 anys.

U

V

Violència: Actitud o comportament que constitueix una violació o la privació a l'ésser humà d'alguna cosa que li és essencial com a persona (integritat física, psíquica o moral, drets, llibertats...). (Seminario de Educación para la Paz, Asociación pro Derechos Humanos. *Educar para la paz, una propuesta posible*. Catarata. Madrid, 2000).

Vulnerabilitat: Nivell de risc que afronta una família o individu a perdre la vida, els seus béns i propietats, així com el seu sistema de supervivència (el seu medi de vida) davant d'una possible catàstrofe. Aquest nivell també guarda correspondència amb el grau de dificultat per recuperar-se després de tal catàstrofe (Pérez de Armiño, 1999:11).

Afegint alguns elements més a aquesta idea bàsica, Chambers (1989:1) la defineix com “l’explosió a contingències i tensió, i la dificultat per a afrontar-les. La vulnerabilitat té per tant dues parts: una part externa, dels riscos, convulsions i pressió a la qual està subjecte un individu o família; i una part interna, que és la indefensió, això és, una manca de mitjans per afrontar la situació sense pèrdues perjudicials”.

La vulnerabilitat contempla així tres tipus de riscos: el risc a l’exposició a les crisis o convulsions; el risc d’una manca de capacitat per afrontar-les i el risc de patir conseqüències greus a causa d’elles, així com una recuperació lenta o limitada.

El revers de la vulnerabilitat és la seguretat (seguretat del sistema de sustentació, seguretat alimentària, seguretat mediambiental).

X

Y

Z

18. SI EN VOLS SABER MÉS...

EDUCACIÓ PER AL DESENVOLUPAMENT (GENERAL)

<http://www.edualter.org/index.htm>

<http://www.educacionenvalores.org/spip.php?rubrique8>

<http://www.dependetu.tv/>

<http://federacio ONGD.org/recursos/>

<http://www.mansunides.org/>

<http://www.unjocperillos.org/>

http://www.portalpaula.org/esfera/xifres/inici_xifres.php?bloc=54&lng=cat

<http://www.educacionsinfronteras.org/es/>

<http://biblioteca.upc.es/dhs/home/home.asp>

<http://escolapau.uab.cat/programas/educacion.htm>

<http://www.intermonoxfam.org/ca/page.asp?id=56>

<http://www.playingforchange.com/episodes>

<http://www.escolescompromeses.org/ca/>

<http://www.congde.org/>

<http://www.decreixement.net/sobre-la-xarxa-pel-decreixement>

<http://www.mon-3.org/cat/index.html>

<http://www.nortesur.org/>

http://www.icps.cat/fitxa_terme.asp?lletra=C&codi=72

http://www.fundacioperlapau.org/recursos/interior_recursos.php?ID=35

<http://www.setem.cat/index.php>

<http://www.anesvad.org/>

<http://www.economiasolidaria.org/>

<http://www.agermanament.org/CAT/index.php>

<http://www.centredelas.org>

<http://finanzaseticas.org/category/documentacion/publicaciones-setem/>

http://www.senderi.org/index.php?option=com_content&view=article&id=107916%3Arecull-de-recursos-sobre-epd&catid=36%3Aintroduccio&lang=ca

http://escolapau.uab.cat/index.php?option=com_content&view=article&id=188%3Aapaz&catid=70&Itemid=93&lang=ca

---

OBJECTIUS DEL MIL·LENNI

<http://www.creuroja.org/odm/>
<http://servidor1.lasalle.es/micompromiso/>
<http://www.undp.org/spanish/mdg/basics.shtml>
<http://objectiusdelmillenni2015.org/millenni.html>

DEUTE EXTERN

Observatori del Deute en la Globalització (ODG)

www.odg.cat
http://www.odg.cat/documents/formacio/maleti/16_3/de.pdf

SOBIRANIA ALIMENTÀRIA

Edualter

<http://www.edualter.org/material/sobirania/indexcat.htm>

Veterinaris sense Fronteres

<http://vsf.org.es/>

VÍDEOS

Un mundo desigual. Documental Voces contra la Globalización (6 vídeos youtube)

<http://www.youtube.com/watch?v=z0N6xwAusKc>
<http://www.youtube.com/watch?v=3JW7S8HfBJQ&NR=1>
<http://www.youtube.com/watch?v=f450GEpg568&feature=related>
http://www.youtube.com/watch?v=NLX4_ByMw2o&feature=related
<http://www.youtube.com/watch?v=wTn5Wd9KyHo&feature=related>
<http://www.youtube.com/watch?v=0hQUaeK3l6U&feature=related>

La historia de las cosas (youtube)

<http://www.youtube.com/watch?v=ykfp1WvVqAY>

L'economia del bé comú (Christian Felber). Programa "Singulars" de TV3

<http://www.tv3.cat/videos/4039250>

PEL·LÍCULES I DOCUMENTALS

El mundo a cada rato. Dir. XX [Documental]. (2004). España: TUS OJOS

La mina del diable. Dir. Kief Davidson i Richard Ladkani. [Documental]. (2005). EEUU: Coproducción USA-Alemania

Soldats de pau. Dir. Tim Wise. [Documental]. (2008). ONE TREE FILMS

El cas Coca-cola. Dir. XX [Documental].

Comprar, tirar, comprar. Dir. XX [Documental].

Microcréditos. Dir. XX [Documental] 'Documentos TV', RTVE. (Abril-2011). El podeu veure on-line a <http://vimeo.com/22569127>

Home. Dir. Yann Arthus-Bertrand. [Documental] (2009)

El medicament, un dret segrestat [Documental], Farmamundi.

Balseros, Dir. Carles Bosch i Josep Mª Domènech. [Pel·lícula]. (2002). Espanya

Children of heaven, Dir. Majid Majidi. Iran, 1997.

Diamante de sangre, d'Edward Zwick. EUA, 2006.

El jardinero fiel, de Fernando Meirelles. Regne Unit, 2005.

El señor de la Guerra, d'Andrew Niccol. EUA, 2005.

Hotel Rwanda, de Terry George. Regne Unit, Sud-àfrica, EUA i Itàlia, 2004.

In My Country, de John Boorman. Regne Unit i Irlanda, 2004.

La boda Síria, d'Eran Riklis. França, Alemanya i Israel, 2004.

Promises, de Justine Shapiro, B.Z. Goldberg i Carlos Bolado, 1995-2000.

LLIBRES

SETEM. *Moda: Indústria i drets laborals. Guia per a un consum crític de roba.*

ESCUADERO, J., MARTÍNEZ, L. 2008. *Ochenta actividades para educar lúdicamente en valores y ciudadanía.* Catarata, Edupaz 22. Madrid

BARBEITO, C., CAIRETA, M. 2008. *Jocs de pau.* Catarata, Edupaz 23. Madrid

COLECTIVO AMANI. *Educación intercultural. Análisis y resolución de conflictos.* Catarata. Edupaz 25. Madrid

ARGIBAY, M., CELORIO, G. y CELORIO, J.J. 1997. *Educación para el Desarrollo: El Espacio Olvidado de la Cooperación.* Cuadernos de Trabajo, no 19. Bilbao; Vitoria : Hegoa, 1997.

ARGIBAY, M. y CELORIO, G. 2005. *La educación para el desarrollo.* Vitoria-Gasteiz: Servicio Central de Publicaciones del Gobierno Vasco, 2005.

BASELGA, P., FERRERO, G., BONI, A., ORTEGA, M.L., MESA, M., NEBRED, A., CELORIO, J. J y MON- TERDE, R. 2004. *La Educación para el Desarrollo en el Ámbito Formal, Espacio Común de la Cooperación y la Educación: Propuestas para una Estrategia de Acción Integrada.* Valencia: Universidad Politécnica de Valencia, 2004.

CELORIO, G. 2001. *Nuevos retos para la sensibilización sobre desarrollo.* Cuadernos Bakeaz, 2001, no 45. Bakeaz (Bilbao).

CELORIO, G. y LÓPEZ DE MUNAIN, A. 2007. *Diccionario de Educación para el Desarrollo.* Bilbao; Vitoria : Hegoa, 2007.

Coordinadora de ONGD de España (CONGDE). *Vocalía de Educación para el Desarrollo.* 2000. *Una mirada hacia el futuro: Panorama actual y desafíos de la Educación para el Desarrollo en las ONGD de la Coordinadora.* Madrid: CONGDE, 2000.

Coordinadora de ONGD de España (CONGDE). *Vocalía de Educación para el Desarrollo.* 2005. *La educación para el desarrollo, una estrategia de cooperación imprescindible.* Madrid: CONGDE.

Coordinadora de ONGD de España (CONGDE). *Vocalía de Educación para el Desarrollo.* 2007, *Catálogo de materiales de Educación para el Desarrollo.* Madrid: CONGDE, 2007. <http://directorio-guia.congde.org/guia-derecursos>, consultat el 9 de abril de 2008.

FUEYO, A. 2000. *Imágenes Publicitarias y Representaciones Sociales sobre el Sur, Implicaciones en la Educación para el Desarrollo.* Tesis doctoral Universidad de Oviedo, Oviedo.

GRUNSELL, A. 2004. "Oxfam and education for global citizenship: learning for the future", *Development Education Journal*, 2004, no. 10, 2, p. 12-14.

HICKS, D. 2003. "Thirty years of global education: a reminder of key principles and precedents". *Educational Review*, 2003, no. 55, 3, p. 265-275.

Intermón-Oxfam. 2004. *Hacia un currículum para una ciudadanía global: Propuestas de competencias básicas.* Barcelona : 2004.

MESA, M. 2000. *La educación para el desarrollo: entre la caridad y la ciudadanía global. Papeles de Cuestiones Internacionales*, 2000, núm. 70, p. 11-26.

MONCLÚS A. (coord.) 2001. *Educación para el desarrollo y cooperación internacional.* Madrid: Editorial Complutense, 2001.

NAYA GARMENDIA L. (coord.) 2003. *La educación para el desarrollo en un mundo globalizado.* Erein; Bilbao: 2003.

ORTEGA, M. L. 2006. "La Educación para el Desarrollo: un medio para la legitimidad en un sector fragmentado". *Revista CIDOB d'Afers Internacionals*, 2006, núm. 72.

ORTEGA, M.L. 2007. *Estrategia de Educación para el Desarrollo de la cooperación española.* Madrid: Ministerio de Asuntos Exteriores y de Cooperación, 2007.

POLYGONE. 2003. *Mosaico Educativo para Salir del Laberinto.* <http://www.webpolygone.net>, consultat el 9 de abril de 2008.

LA VOSTRA OPINIÓ ÉS IMPORTANT

Aquest material ha estat creat pels membres de l'Àmbit d'Educació per al Desenvolupament i ens agradaria que ens poguéssiu fer arribar la vostra opinió sobre aquest recurs!

Ens trobareu a **ambits@peretarres.org**

FORMACIÓ PER ALS CENTRES D'ESPLAI

Si esteu interessats que l'Àmbit d'Educació per al Desenvolupament del MCECC vingui a fer una sessió d'EpD al vostre esplai només cal que us poseu en contacte amb nosaltres a:

MCECC

C/ Numància, 149-151

08028 Barcelona

Tel. 93 410 01 00

ambits@peretarres.org

